

3 september 2008

Till Miljödepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar över Havsmiljöutredningens slutbetänkande ”En utvecklad havsmiljöförvaltning” SOU 2008:48

Skärgårdarnas Riksförbund, SRF, organiserar den fastboende befolkningen runt hela kusten från Luleå i norr till Koster i väster samt på öarna i de stora insjöarna. Förbundets medlemmar är 14 regionala skärgårdsföreningar. Vi arbetar med förutsättningarna för boende, arbete och service året runt i landets skärgårdar.

Sammanfattning

Skärgårdarnas Riksförbund anser att utredningens förslag kring den statliga satsningen på havsmiljön är bra. Frågorna är i högsta grad internationella och en tydlig organisation och samordning för att möta behovet av samordnade insatser är viktig. Inte minst med tanke på EU:s kommande havsvattendirektiv och även strategi för Östersjön.

SRF är också mycket positiva till möjligheten att en stödform införs för att klara den nödvändiga dialog- och samverkansprocess kring havsfrågorna.

När det gäller utredningens förslag om en regional planeringsnivå för ”havsplaner” ser vi både för- och nackdelar. Det kommer alltid att finnas en gränsszon mellan havet och skärgårdsvattnen innanför. Det utgör i sig ett starkt argument i att hålla samman planering över land, skärgård och hav med tanke på konsekvenser för havet på grund av det som sker på land. Samtidigt kräver naturligtvis havets miljöfrågor en större regional och nationell samordning.

Vi är också skeptiska till att den traditionella översiktsplaneringen kan hantera havsfrågorna på ett bra sätt. Det finns över 100 berörda kommuner, många av dem relativt små. SRF stödjer därmed utredningens förslag där kommunerna behåller sitt ansvar till baslinjen, alltså så långt ut fasta land och öar finns. Utanför baslinjen, för det öppna havet, läggs planeringsansvaret på regional nivå med så kallade havsplaner.

Utredningen ”En utvecklad havsmiljöförvaltning” tillsattes för att se hur arbetet kring havets miljöfrågor kan förbättras nationellt och inte minst internationellt. Man ser allt tydligare behovet av en miljöpolitik som är integrerad i andra olika politikområden. Sverige har stora marina intressen med sin långa kust och sin stora andel i Östersjön.

Utredningen har en utmärkt inledning som ger ett bra faktaunderlag som bakgrund till förslagen om åtgärder. Därefter behandlas följande områden,

- Mellanstatligt havsmiljösamarbete och en svensk havsmyndighet
- Implementering av EU:s marina direktiv i Sverige

- Planering av de svenska havsområdena
- Kunskap till stöd för förvaltningen
- Tillgänglighet till havsmiljörelaterade data
- Fartyg för forskning och miljöundersökningar
- Kommunikation

Internationella aspekter

EU har under senare år ökat sitt engagemang för havsfrågorna arbetar med en allt mer utvecklad "maritime policy". EU kommissionen beslutade i våras omvandla DG FISH till DG Maritime Affairs (MARE) med två underavdelningar; fiske och havsfrågor. Ett marindirektiv förväntas komma hösten 2008. Denna lagstiftning inriktas på att förbättra och skydda havsmiljön. EU:s fiskepolitik skall ses över i sin helhet 2012.

Svenska myndigheter känner ett uppenbart behov av att också vässa sina arbetsformer och förstärka sina resurser. Utredningen föreslår att Naturvårdsverket blir ansvarig myndighet för havsmiljöfrågor och därmed även ansvarig för arbetet med EU:s marina direktiv. Ytterligare ett förhållande som lyfts fram är att Sverige som ordförandeland hösten 2009 vill utnyttja detta för att påverka havsfrågorna och då speciellt de som gäller Östersjön.

Utredningen föreslår också att Östersjön blir ett pilotområde där en aktionsplan tas fram och genomförs med hjälp av det redan etablerade mellanstatliga samarbetet HELCOM (Helsingforskommissionen) där nio länder i Östersjöområdet ingår. Erfarenheterna från detta ska sedan kunna tillämpas på andra havsområden inom EU.

Ett nytt svenskt planeringssystem för havet

Ett år efter utredningens start lade regeringen ett tilläggsdirektiv att ge förslag till en modell för planering av havsområdena. Man föreslår där ett nytt planeringssystem liknande de översiktsplaner som utarbetas på kommunal nivå idag. Men den stora skillnaden är att denna nya planeringsnivå "havsplaner" föreslås ske på regional nivå istället för kommunal. Kommunerna har ju idag ansvaret för fysisk planering till territorialgränsen. Förslaget är givetvis kontroversiellt eftersom man vill ta bort en kommunal kompetens och ge den till en regionstruktur som ännu inte är etablerad i landet. Visserligen tyder mycket på att det blir någon form av stora regionkommuner framöver. Boverket föreslås få ett övergripande ansvar för planering över hela svenska havsområdet samt för eventuell överprövning av de föreslagna regionala havsplanerna.

Som en konsekvens av förslaget föreslår man också att de nyligen bildade Vattenmyndigheterna omorganiseras och samordnas med havsplaneringen. Det blir en gränsdragning i ansvar mellan Vattenmyndigheterna och den föreslagna havsförvaltningen.

Ökad satsning på forskning och övervakning

Utredningen föreslår konkret ökad satsning på forskning med bland annat nya forskningsfartyg liksom effektivare samordning mellan olika fartygsintressenter, frisläppande av tidigare hemliga sjökort, bättre tillgång till de stora datamängder som faktiskt finns etc. Man vill kartlägga det marina landskapet under en femårsperiod. Man föreslår att Kustbevakningen får ett samlat fartygsansvar och SMHI ansvar för samordning och lagring av havsmiljödata.

Naturvårdsverkets ska få ökat ansvar för miljöövervakningen. Enligt förslaget ska man få utökad rätt att utfärda föreskrifter om övervakning av miljön som ska tillämpas av andra myndigheter och kommuner. Ett system med vattenavgifter föreslås som ska finansiera genomförande och finansiering av miljöövervakningsprogram. Den ska alltså i större utsträckning än hittills bekostas av de som utnyttjar haven.

För att öka möjligheterna till samordning och som stöd till Naturvårdsverket föreslår utredningen ett ombildat havsmiljöråd som man vill ska bli ett myndighetsråd närmare knutet till regeringen.

Kommunikation

Utredningen anser att det är mycket viktigt med en bred kommunikationsinsats om havsmiljön för att öka engagemanget hos myndigheter, kommuner, näringslivet och intresse-föreningar för havsmiljöfrågorna. Man föreslår ett ekonomiskt stöd för dialog- och samverkansprojekt för detta. Kommunikationsinsatserna ska vara en del i Sveriges havsmiljöstrategi.

SRF synpunkter

Skärgårdarnas Riksförbund tycker att utredningens förslag kring den ökade statliga satsningen på havsmiljön är bra. Vi är stora förespråkare av rent vatten, både på land och till havs. Därför är det viktigt att forskning och tankar kring havsmiljön lyfts fram och tas på djupaste allvar. Havets och skärgårdarnas miljö är helt avgörande för vår tillvaro och därmed givetvis även för våra barn och barnbarn.

Frågorna är i högsta grad internationella och det är ett villkor att det i Sverige finns en tydligare organisation och samordning för att möta behovet av samordnade insatser. Sverige är ett av EU:s maritima länder med lång havskust och stor ekonomisk zon, främst i Östersjön. Vi ska givetvis ligga i framkant här för att ta hand om EU:s kommande havsvattendirektiv och även den strategi för Östersjön som EU-kommissionen just nu håller på att ta fram. Förslaget att utse Naturvårdsverket som sammanhållande myndighet för havsfrågorna är bra.

- **Engagemang och kommunikation**

Vi vill understryka att skärgårdsborna, som lever på den smala remsan där land och vatten möts i kanske Europas längsta strandlinje, är mycket utsatta för miljöförändringar i havet. Havsfrågorna är i grunden avgörande för livskvalitén och för många av de näringar som finns här. Det är också så att skärgårdsborna kan spela en allt ökande roll i arbetet med havsfrågorna. Här finns värdefulla kunskaper och yrkeskompetenser som kan utnyttjas. Det är därför av mycket stor vikt att skärgårdsborna ges möjligheter att följa med i den utveckling som sker på myndighetsområdet.

SRF är därför mycket mån om att få fortsätta att arbeta inom ett nationellt havsmiljöråd. Likaså är vi mycket positiva till möjligheten att få stöd för att klara den nödvändiga dialog- och samverkansprocess kring havsfrågorna. Det är av stor betydelse inte minst med tanke på att landets ca 80 000 skärgårdsbor är utspridda på över 100 kommuner. I de flesta utgör vi en mycket liten grupp som kan ha svårt att göra rösten hörd.

- **Havsplaner**

Vi har blandade känslor inför förslaget om regionala havsplaner av modell nuvarande kommunal översiktlig planering. Vi håller med utredningen om behovet av en stark nationell samordning

med tanke på frågornas internationella karaktär. Men vi ser också nackdelar med utredningens förslag om att bygga upp en regional planeringsnivå mellan stat och kommun. En viktig aspekt är att det alltid kommer att finnas en gränsszon mot skärgårdsvattnen innanför öppet hav och därmed ett klart motiverat argument i att hålla samman planering över land och skärgård, med den över havet. Viktiga argument för detta är den påverkan som verksamheter på land orsakar i haven och konsekvenser av sådana etableringar. Lyfter man bort havsområdet och låta den planeringen leva ett eget liv riskerar vi att förlora den samlade synen för skärgårdarna.

Men planering för havsområden är idag, som utredningen mycket riktigt påpekar, många gånger bristfällig i nuvarande kommunal översiktsplanering. Visserligen finns det ett ökat intresse för kust- och havsplanering, ofta föranlett av planer på vindkraftsutbyggnad, diskussioner om strandskydd, nya farleder etc. Initiativ tas också allt oftare till gemensamma planer mellan kommuner.

Vi är också skeptiska till den starka tilltron till de traditionella typerna av översiktsplaner med PBL i ryggen. De har ju visat sig otillräckliga för att få med näringslivets och de bofastas intressen i en mer dynamisk och föränderlig bild. Regionala utvecklingsplaner, RUP:ar, har istället bättre beskrivit förhållanden och möjligheter. Ett grundläggande problem är givetvis också att det finns över 100 kustkommuner, flera av dem mycket små.

Ett samordnat arbete i detta avseende, sammanhållet av blivande regionkommuner eller andra regionala organ med politisk styrning, kan förhoppningsvis bli mer kraftfullt och framgångsrikt både nationellt och internationellt. Det förutsätter förstås en demokratiskt förankrad process med ett väl utvecklat samarbete med alla berörda kommuner i regionen. Detta måste därför fastställas som ett krav för havsplaneringen, där planeringskompetensen och den lokala kunskapen och de lokala önskemålen vägs samman. På så sätt kan också mindre kommuner och andra intressenter få del av en planeringskompetens som man inte själv har idag.

Ytterligare en dimension kring kommunernas kustfrågor är det växande begreppet ICZM, ”integrerad kustzon förvaltning” som troligen vartefter kommer att leda till EU-direktiv. Det må vara enkelt på EU-nivå med en gränsdragning mellan land och hav. Men i Sveriges skärgårdar är det mer diffust.

Vårt förslag är efter en ingående diskussion att följa utredningens förslag. Kommunerna behåller sitt ansvar till baslinjen, alltså så långt ut fasta land finns. Utanför baslinjen, för det öppna havet läggs planeringsansvaret på regional nivå med så kallade havsplaner. Staten får genom Boverket en överordnad samordning och möjlighet till överprövning.

Den 3 september 2008

Kjell Björkqvist
Ordförande

Bengt Almkvist
Förbundssekreterare

Skärgårdarnas Riksförbund
Missjö 614 98 Sankt Anna
www.skargardarnasriksforbund.se